

Prologus in li. Bester

Incipit prologus in libro Bester.

Abum bester etc. Sicut scribit in bystorijs libz bester translulit hiero. ad petioez paul le z eustochij de bebreo in latinu. z qz in greco corruptus erat p varias editoes releua

uit euz de archi uis bebreoz: et diligenter trāstulit de vbo ad vbum: premitit aut plogū quatuor ptiāz cōtinentez. qz. f. li ber iste a diuersi diuersimod cor ruptus erat qui multa supaddiderant bebraice veritati vñ dicit Libz bester va ruz trāstulit vñ vel trāstulitibus cōstat eē viciatū. In secun da parte excitat Paule z eusto chij attentōem vt diligenter cō siderent qfide liter trāstulit li bz istū: vñ dicit Nos aut o pau la z eustochium zc. ne aut iactā do se dicere cre deret q buncli

Incipit plogus in libro bester

Abz bester va ruz trāstulit vñ dicit eē viciatū quē ego d archiuis heboz reuelās vñ e vbo expfi trāstuli. quez libzuz editio vulgata lacinos hincide vhoz finibz trahit: addēs ea q ex tpe dici poterāt z au diri sicut solitū ē scolaribz disciplinis sumpto thema te excogitare: quibz verbyri potuit qui iniuriā passus ē vel ille q iniuriā fecit. Nos aut o paula z eustochium: quoniā z bibliothecas be breozum studuistis intrare z interpretū certamina cō

comuniore literam: nam suus grēmiuz vel collectio ve stis dicit: z sic puenietiozi mō venit ad determinatōez ei qd ē lacinosus vt sic finibz lacinos ex transūptōe p ofu sa discontinuataqz verborum z sententiarū congerie po natur: z redit in idem cuz expositione prior: vbi finibus legitur. cetera que supra sunt expōsi ta nō mutant.

probastis: tenentes Bester hebraicū libz p singula vba nram trāstulitē aspici te: vt possit agnosce me: nihil etiā augmētasse addē do: s̄ fideli testimonio simplici: sicut in hebreo hz by storiā hebraicā latine ligue tradidisse. Nec affectam laudes hoim: nec vitupatō nes expauescim: deo. n. pla cere curantes: minas hoim penit n̄ timem: qm de dis sipat ossa eoz q hoibz place re desiderant: z fm aplm q eiusmodi sunt: fui christi eē non possunt. Rursum in li bro bester alphabetum ex minio vsqz ad theca lraz: fe cim diuersis i locis: volē

k Addens ea be braica veritati. **l** Que ex tempo re dici poterāt. i. vñ deri dicta fuisse. **m** Sicut solitū est scho. discip. inis id est sicut confue uerūt scbolares fa cere in causis suis: vbi multa fingunt de suo. **n** Sumpto the mate modo loquē di. versus. Dico ge nus tema: s̄ mate riā voco tema. s̄i gmaqz torturam si gnat scema figurā. Et simul ornamum dicas p scema no tatum. **o** paula z eustochiū. d̄ bis inue nies supra in plo go super ioseph ver sus finem.

brum fideliter trāstulisset: tercio loco humiliter se ex cusat dicens. Nec affectam laudes hoim zc. vltio di cit q secutus bebraica veritatē psum in trāstulitōez lxx. ordinē designauit p quarundā lfram oppositōez vñ dicit. Rursum in libro bester. Bis visis lre insista mus. **b** De archiuis. i. de armarijs: archiuū ab ar cha d̄ armariū siue librariū. vel ab arche grece: p̄ncipiū vel initiū latine. vñ archeos d̄ antiquus: z archeo tis. i. antiq̄tas hic archeon d̄ armariū in q res antiq̄ seruāf. **c** Debreoz nō grecoz q erāt corrupte. **d** Reuelās. qd bñ necesse erat: qz penitus a veritate ceciderat. **e** l reuelās. i. post. lxx. leuās. **e** Expfi. i. valde expse. vel: Expfius. qz. lxx. trāstulerant. **f** Editio vulgata. i. trāstulitō. lxx. que per oēs ecclias iam erat diuulgata. In p̄ncipia significatōe: vulgata edi tio appellat illa trāstulitō cuius auctor ignorat. et ppter hoc sine nomine interp̄tis quinta editio nuncu patur: vide in opusculo de vocabulis biblie vbi expo nitur interp̄tes cōstrue sic. Quā vulgata editio trahit .i. plixiore facit qz erigit bebraica veritas. z loquit me tapbozice ad similitudinē rei que trahitur vt longior fiat. **b** Hincinde. i. in p̄ncipio z in fine: qz scz. lxx. posuerunt editiones suas in p̄ncipio z fine: vel me lius. Hincinde. i. ex omi parte. **i** Finibus. i. termi nis bebraice veritatis. **g** Lacinosus. i. laceratis vl discontinuatis per additiones a. lxx. factas. Nota q lacinia dicitur vestis lacerata: vel ora vestimenti vel nodus clamydis. vnde versus. Dicitur a lacerō lace rata lacinia vestis. Itē grecismus. Aucupis ē laque clamydisqz lacinia nodus. z inde dicitur lacinio laci nias. i. lacerare. z lacinosus sa. sum. i. laceratus vl p̄ niosus: ita dicit papias fm Psido. Finis dicit a fune: eo q fines agroz funiculis mensurant: z fm hoc pos sumus exponere. Finibus. i. verboz ptractionibus. Lacinosus. i. pannosus. i. ad modum assumentoz pan ni bebraice veritati appositis: sicut qui assueret aliqs panniculos integro panno: vel legatur Simibus. fm

p Quoniā z bibliothecas bebreoz studuistis intrare. id est quoniā bebraicum idioma didicistis: vt possitis studere in libris bebraicis. **q** Et interpretum certamina comprobastis. i. nouistis q editio vicinior sit bebraice veritati d̄ omnibus interp̄ta tionibus que appellantur interpretum certamina: eo q a seiniuem discrepant z in pluribus locis sibi contrariāt. **r** Hebraicum librum. i. iurta bebraicam veritatē a no bis trāstulit. **s** Fideli testimonio. i. fideli assertōe bebraice veritatis. **t** Simplr. i. sine additione z sub tractione. **v** Nec affectamus laudes hoim zc. vñ. n. Reg. xiiij. dicebat mlier thecutes ad regē d̄. Sicut an gelus d̄ni sic est d̄ns me rex: vt nec b̄ndictōe: nec maldi ctōe moueat. **x** Et fm aplm. ad Gal. i. Si. n. hoibus placere xpi seruis non essez. **y** Rursum in li. bester. in trāstulitōe. lxx. nos fecim. **z** Alphabetū ex mi nio. i. ex colore rubeo. **b** Diuersis in locis. vbi. n. inci pit p̄ncipiū caplm in trāstulitōe. lxx. posuimus a: z vbi secū dum incipit posuimus b: z sic de alijs. **a** Usqz ad the ca lram q est octaua lra greci alphabeti: sed nona in nūe ris: qz post epsilon ponit epissimō q est nota tm̄ nūeri. sic em̄ scribit grecū alphabetum. alpa vitba gāma deltha epsilon epissimō zitba itba tbea. figure lfarū sunt be volens ergo Hiero. oñdere qualiter lxx. bebraice vitatis ordinē cōfuderit apposuit lras bas p quas oñdit ordinē capituloz fm. lxx. Mas sicut Psid. in. j. Etymol. dicit. Qēs lre apud grecos vba cōponit z numeros faciunt. nam alpha lra apud eos vocatur in numeris vnum: vbi aut scribunt vitba vel betba vocat duo zc. Apposuit autē vitba vel betba grece figure: que apud eos duo in numeris facit correspondens apud la tinos litere b: ibi. In diebus assueri zc. capitulo. j. a. Itē gamma grece figure apud eos nota ternari: cui apud la tinos correspondet g: litera apposuit: ibi. Summa epi stolarum bec fuit. in. capitulo g. Item epissimon grece fi gure cuz sit apud eos nota tm̄ nūeri: vtpote ternari nō b̄ns cōr̄dientiaz litere alicuius apud nos apposuit: ibi.

Quid vis bester regina 2c. v. ca. b. Itz itba grece figure in numeris notat octo. cui apud latinos corrindet e longa apposit. ibi. Summag eple h fuit. viij. c. f. Itz tbitba vlt ecba grece figure i nueris noue facit. cui apud latinos corrindet tb apposit. ibi. Dixitq mardocheus 2c. r. ca. c.

Itz alpha grece figure nota vnitatis apud eos: cui apud latinos corrindet a apposit: ibi. Anno scdo regnate artar xerxe 2c. rj. capi. b. Itz deltha grece figure nota quaternary apud eos: cui apud nos corrindet d. apposit. ibi. Epistole aut hoc exemplar fuit 2c. rj. ca. g. Itz epsilo grece figure nota quinary apud suos: cui apud latinos corrindet e breuis apposit: ibi. Mardocheus deprecatur dnm 2c. ca. rj. e. Item zitha grece figure nota septenarij apud suos cui apud nos corrindet z apposit: ibi. Exeplar eple 2c. rj. ca. g. ppter qd dicit Hiero. Fecim alphabetu 2c. c. Colletes. s. p hoc insinuare. i. intinmare. q. in sinum mittere. 7 d. Studiose lectori ordine. lxx. interpretum. i. a. quater liter ordinauerunt libru istum. 7 e. Nos vo iuxta morem. i. consuetudine nram q sp pluenimus sequi hebraica veritatem. 7 g. Maluimus. i. magis volumus. 7 f. Prosequi ordinem hebraicu etia in lxx. editone q p sequi ordinem eoz p posteram 7 cosulam. 7

tes. f. septuaginta interpretu ordine p h insinuare studiose lectori. Nos em iuxta morem hebraicu ordine pseq etia in septuaginta editioe maluim. Explicat plogus. Incipit liber bester. Capitulum primum.

In diebus assueri qui regnavit ab India vsq ethiopiā sup

missisti duobus magis vt pdictum est: 7 vocat eu artaxerem. 7 fm hoc mardocheus in principio regni assueri fuit. c. 2. lxx. annoz: vt patet p pdicta: qz supponit q ad minus habuit. x. anos anq captiuaret. 7 lxx. tpe captiuitatis. 7 rj. tpe cyri. 7 vij. tpe cambises. 7 xxxvj. de tempe darij bystaspis. 7 xx. de tpe xerxis filij darij: qui simul iuncti faciunt annos. c. lxx. 7 sic ad huc no est verisimile q tantu vixerit. 7 dato q vixerit no est verisimile q fuerit tunc tante fortitudinis q facere potuerit ea que pdicta sunt de eo. maxime cu no fuerint facta in principio regni assueri. sed p magnum tps postea. qz tercio ano regni sui abiecit vastbi. vt bz infra eo. c. 2. vij. anno regni sui accepit bester. vt patet infra. ij. c. 2. ad huc postea facta fuerit ea q dicta sut d mardocheo. 7 id saluo meliori iudicio videat q Ra. Sa. verisimilius dicat. f. q iste assuerus imediate successit cyro in regnum. quous non esset de semine regio. vt dictum est supra. 7 d. iij. 7 fm hoc mardocheus in principio regni huius assueri fuit nonagintaduoz annoz: vt p p pdicta. 7 iste Ra. Sa. Dan. rj. inter cyru 7 assuerum ponit cambisem filium cyri regnasse. 7 cogit ad hoc vt ibide dz. ad huc tres reges stabunt in perfide et quare vitabatur opib nimis. 7 iste fm ipm 7 alios bestros. fuit darij filius assueri 7 bester. cum igitur fm ipm 7 ocs alios expositores cyrus sit primus. optz q inter cyru 7 assueru ponat vn alius. aliter no cent quatuor s tres tm. 7 sic cu cambises regnavit octo anis mardocheus in principio regni assueri fuit. c. annoz. vt forte min. qz in principio vel i fine alie regis dimidi annus 7 aliquid min. p vno ano computat. 7 h vltio dictu verisimilius mibi videat. 7 fm hoc ille q edificatōem templi ipediuit no fuit cyrus. s cambises filius ei. in etate vo cetu annoz hoies bene copletioati 7 sobrij pnt ad huc mlt a agere 7 pati. Scdm pambulū e de loco vbi fuit factu istud regale conuiuiū. quod notatur cum dicitur. b. Qn sedit in solio regni sui. i. qn fuit confirmat in regno. c. Susa ciuitas regni ei exoz. fuit. qz fecit eaz metropolim totius impij sui. Terciu pambulū est de tempe huius conuiuij. qd notat cum dicit. 7 d. Tercio igit an. impij sui se. gran. conui. cum principi. 2c. vt tenet eos in amore 7 in subiectōe. cu viderent eius magnificentia 7 potentiam. ideo subdit. Et ostenderet diuitias glorie regni sui. 7 e. Centum vicz 7 octoginta diebus. aliqui dicunt hic q tantu durauit primum conuiuiū quod fuit in quadam mirabili domo habente columnas argenteas. et testudines ad similitudine celi. gemmis lucentibus ornata. vt dicitur in scola.

Postilla frs Nicolai de lya sup libz bester incipit. In diebus assueri. Postqz descriptus est progressus ppli de captiuitate babilonica reduci sub Esdra 7 Neemia. h pnter describitur in cides casus: vicz iudaei ppli in piculo positi liberatio p regina bester. Et circa hoc primo ponit ipi bester p motio. secudo ppli sui liberatio. iij. ca. Circa primum sciendū. q sicut in naturalibz corruptio vniū est generatio alterius. ita suo mo ad exortem vastbi regine: secuta e sublimitas bester: 7 id ponit prio ipius vastbi relectio. scdo bester p motio ca. ij. Occasio vo deiectionis vastbi fuit regale conuiuium: ad qd ipa renuit intrare. ideo primo describitur huius conuiuij magnificentia. secundo vastbi regine inobedientia: ibi. Itaqz die septio Circa primum primo ponit triplex p reuiū: secudo ipm conuiuium: ibi. Cuius implerent. Primum p reuiū est qd fuit actor huius conuiuij: quod notatur cum dicit. 7 a. In diebus assueri. de hoc autem assuerus varie loquunt expositores. dicunt. n. expositores nostri comuniter: q iste assuerus fuit octauus rex persaru post cyrum: omisis tamen duobus magis qui post cambisem dicuntur regnasse septem mensibus tm: sed istud non videtur verum: qz cyrus post monarchiam adeptaz regnavit. rj. annis fm minorem computatōem. Cambises filius eius octo: Darius bystaspis. xxxvj. xerxes filius darij. xx. artaxerxes. xl. xerxes secundus duobus mensibus sagdianis mensibus septem. Darius nobus. xij. cui successit iste assuerus vt dicunt. si aut isti anni pdicti simul coniungantur faciunt annos. cxxxv. quibus si adiungant. lxx. anni captiuitatis babilonice habentur. cc. 2. v. anni. igitur cum Mardocheus captiuatus fuerit cum Techonja rege iuda: vt habetur infra capi. ij. oportet consequenter dicere fm istaz viam: q mardocheus primo anno regni assueri fuerit. cccv. annoz ad minus: 7 cum hoc optet addere annos quos habebat quando fuit in captiuitate ductus: qui fuerunt

ad minus. r. vel circiter: 7 rj. anni quibus regnavit se-dechias 7 annos quibus regnavit assuerus ante exaltatōem mardochei qui fuerunt. rj. no est aut verisimile q tantu vixerit: qz iam an p multos anos dixerat dō si aut in poteratibus octoginta anni 7 amplius eoz labor 7 dolor: et dato q tantu vixerit: non tm eēt tunc tante fortitudinis q possz facere illa q infra scribunt de ipso: vicz q ita magnifice cōtaret p ciuitatem: 7 domū bester regeret: ac etiaz negocia regni cū eēt scds a rege: vt babebat infra. r. c. fm iosephū dō libro. rj. anti-quitatis iudaice iste assuerus fuit quartus rex persarum a cyro di-

cxvij. puicias qn sedit i solio regni sui: susa ciuitas regni eius exordiu fuit. Tercio igitur anno impij sui fecerat grande puiuiū cūctis principibz: 7 pueris suis fortissimis psaru 7 medoz inclytis 7 pfectis prouinciarum coram se: vt ostenderet diuitias glorie regni sui ac magnitudinē atqz iactantiā potentie sue multo tpe centū

missisti duobus magis vt pdictum est: 7 vocat eu artaxerem. 7 fm hoc mardocheus in principio regni assueri fuit. c. 2. lxx. annoz: vt patet p pdicta: qz supponit q ad minus habuit. x. anos anq captiuaret. 7 lxx. tpe captiuitatis. 7 rj. tpe cyri. 7 vij. tpe cambises. 7 xxxvj. de tempe darij bystaspis. 7 xx. de tpe xerxis filij darij: qui simul iuncti faciunt annos. c. lxx. 7 sic ad huc no est verisimile q tantu vixerit. 7 dato q vixerit no est verisimile q fuerit tunc tante fortitudinis q facere potuerit ea que pdicta sunt de eo. maxime cu no fuerint facta in principio regni assueri. sed p magnum tps postea. qz tercio ano regni sui abiecit vastbi. vt bz infra eo. c. 2. vij. anno regni sui accepit bester. vt patet infra. ij. c. 2. ad huc postea facta fuerit ea q dicta sut d mardocheo. 7 id saluo meliori iudicio videat q Ra. Sa. verisimilius dicat. f. q iste assuerus imediate successit cyro in regnum. quous non esset de semine regio. vt dictum est supra. 7 d. iij. 7 fm hoc mardocheus in principio regni huius assueri fuit nonagintaduoz annoz: vt p p pdicta. 7 iste Ra. Sa. Dan. rj. inter cyru 7 assuerum ponit cambisem filium cyri regnasse. 7 cogit ad hoc vt ibide dz. ad huc tres reges stabunt in perfide et quare vitabatur opib nimis. 7 iste fm ipm 7 alios bestros. fuit darij filius assueri 7 bester. cum igitur fm ipm 7 ocs alios expositores cyrus sit primus. optz q inter cyru 7 assueru ponat vn alius. aliter no cent quatuor s tres tm. 7 sic cu cambises regnavit octo anis mardocheus in principio regni assueri fuit. c. annoz. vt forte min. qz in principio vel i fine alie regis dimidi annus 7 aliquid min. p vno ano computat. 7 h vltio dictu verisimilius mibi videat. 7 fm hoc ille q edificatōem templi ipediuit no fuit cyrus. s cambises filius ei. in etate vo cetu annoz hoies bene copletioati 7 sobrij pnt ad huc mlt a agere 7 pati. Scdm pambulū e de loco vbi fuit factu istud regale conuiuiū. quod notatur cum dicitur. b. Qn sedit in solio regni sui. i. qn fuit confirmat in regno. c. Susa ciuitas regni ei exoz. fuit. qz fecit eaz metropolim totius impij sui. Terciu pambulū est de tempe huius conuiuij. qd notat cum dicit. 7 d. Tercio igit an. impij sui se. gran. conui. cum principi. 2c. vt tenet eos in amore 7 in subiectōe. cu viderent eius magnificentia 7 potentiam. ideo subdit. Et ostenderet diuitias glorie regni sui. 7 e. Centum vicz 7 octoginta diebus. aliqui dicunt hic q tantu durauit primum conuiuiū quod fuit in quadam mirabili domo habente columnas argenteas. et testudines ad similitudine celi. gemmis lucentibus ornata. vt dicitur in scola.

scribitur quod... quod vacat... r. c. f. Itz tbitba... mardocheus... bester... susa... metropolim... testudines...